

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДРАМИ Г. ФОН КЛЯЙСТА «ПРИНЦ ФРІДРІХ ГОМБУРЗЬКИЙ» ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЇХ У ПЕРЕКЛАДІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано стилістичні особливості драми «Принц Фрідріх Гомбурзький» видатного німецького письменника-романтика Г. фон Кляйста та збереження їх у перекладі Б. Пастернаком. Драма створена письменником у другий період його творчості протягом зими 1809-1810 рр. Матеріалом для драми Г. фон Кляйста «Принц Фрідріх Гомбурзький» слугують історичні події з історії Німеччини, де драматургом зображено їх вплив на подальшу долю країни. Особливість ідіостилю Г. фон Кляйста у драмі «Принц Фрідріх Гомбурзький» полягає у тому, що головна ідея сконцентрована письменником на образі правителя та боротьбі німців за національне визволення. Автором статті запропоновано вправи перекладацького спрямування для бакалаврів філології ВНЗ.

Ключові слова: драма, ідіостиль, німецький романтизм, оригінал, переклад, письменник-романтик, перекладацька компетентність, стилістичні особливості.

В статье проанализированы стилистические особенности драмы «Принц Фридрих Гомбургский» известного немецкого писателя-романтика Г. фон Клейста и сохранение их в переводе Б. Пастернаком. Драма создана писателем во второй период его творчества на протяжении зимы 1809-1810 гг. Материалом для драмы Г. фон Клейста «Принц Фридрих Гомбургский» служат исторические события из истории Германии, где драматургом изображено их влияние на дальнейшую судьбу страны. Особенность идиостиля Г. фон Клейста в драме «Принц Фридрих Гомбургский» состоит в том, что главная идея сконцентрирована писателем на образе идеального правителя и борьбе немцев за национальное освобождение. Автором статьи представлены упражнения переводческого направления для бакалавров филологии ВУЗ.

Ключевые слова: драма, идиостиль, немецкий романтизм, оригинал, перевод, писатель-романтик, переводческая компетентность, стилистические особенности.

The given article presents a stylistic analysis of the drama «Prince Fridrich Gomburg» written by a famous German romantic writer G. Kleist as well as its reproduction in the translation by B. Pasternak. The drama was written by the writer in the second period of his activity during winter-time of 1809-1810. G. Kleist used historic events from the history of Germany as the main material and shows their influence on further development of the country. The peculiarity of the individual style of G. Kleist in the drama «Prince Fridrich Gomburg» clearly seen in the description of the character of an ideal leader in the struggle of German people for the liberation of their country. The author of the given article presents herewith exercises to train translation for the Bachelors of science of the higher Educational Establishments.

Key words: drama, individual style, German romanticism, original, translation, romantic writer, experience of translation, stylistic peculiarities.

Однією з найвизначніших постатей періоду німецького романтизму є письменник Г. фон Кляйст (1777-1811), життя якого є яскравим прикладом трагічності, не зрозумілості та

постійним пошуком себе. «Внутреним событием колоссальной важности, оказавшим воздействие и на дальнейшую судьбу Клейста, и на его творческий путь, становится его знакомство с

философскими сочинениями Иммануила Канта, и в частности с учением Канта о непознаваемости «вещи в себе». ... Не существует способов логического доказательства истинности или ложности того или иного явления или морального принципа. Человек на земле остается без нравственных ориентиров, без точки опоры в мире» [3, с. 36–37]. Не сприйняття драматургом подій Великої Французької революції, не розуміння монархом ідей Г. фон Кляйста, роздріблення країни та розчарування у кар'єрі згодом призводить до самогубства.

Вивчення творчості Г. фон Кляйста мовою оригіналу та у перекладах слугуватиме формуванням перекладацької компетентності бакалаврів філології у процесі фахової підготовки. У даній статті ми поставили за мету проаналізувати стилістичні засоби драми Г. фон Кляйста «Принц Фрідріх Гомбурзький» мовою оригіналу та у перекладах, запропонувавши вправи перекладацького спрямування для бакалаврів філології ВНЗ. Актуальність даної статті зумовлена відсутністю відповідних літературно-критичних та психолого-педагогічних матеріалів з означеної проблеми. Серед праць, присвячених життєвому і творчому шляху варто зазначити: Клейст / Н. Я. Берковский / в кн. Берковский Н. Я. Романтизм в Германии [1], Дейч А. И. Судьбы поэтов. Гельдерлин. Клейст. Гейне [2], Т. Манн. Генрих фон Клейст и его повести [6], Пастернак Б. Г. фон Клейст. Об аскетике в культуре [7], Самарин Р. Генрих фон Клейст [9] тощо.

Відповідно до мети окреслено основні завдання:

- надати визначення поняттю «драма»;
- проаналізувати стилістичні особливості драми Г. фон Кляйста «Принц Фрідріх Гомбурзький» мовою оригіналу та збереження їх у перекладі Б. Пастернаком;
- запропонувати вправи перекладацького спрямування для бакалаврів філології вищих навчальних закладів.

Створення драми «Принц Фрідріх Гомбурзький» припадає на зиму 1809-1810 рр. За життя письменника драма не побачила світ. Лише 1821 р. Л. Тік внесе певні правки в оригінальний текст та надрукує її. Згодом літературознавцем Е. Шмідтом буде відновлено оригінал.

Тому для розуміння поняття «драма» слід навести тлумачення цього поняття:

«Драма (грецьк. drama – дія) – один з літературних родів, який змальовує світ у формі дії, здебільшого призначений для сценічного втілення» [5, с. 213].

Цікавим є той факт, що матеріалом для драми слугували події з історії країни, зокрема 1675 р. – війна між Пруссією та Швецією (битва при Фербелліні). «Источником драмы Клейста послужила историческая хроника, в которой говорилось: «Принцу Гессен-Гомбургскому было приказано на рассвете выйти на передовые позиции для наблюдения за врагом, но не нападать на него. При занятии позиции принц натолкнулся на шведский форпост. С юношеской горячностью и из желания отличиться он напал на форпост и поверг его бегство до самых позиций главного войска» [8, с. 185]. Також одним із джерел створення драми є книга «Мемуари для истории Бранденбургского дома» (1751 р.) короля Пруссії Фрідріха II (1712-1786), який є нащадком Фрідріха I, або «Великого Курфюрста» (1633-1708). Головна ідея концентрується Г. фон Кляйстом на образі монарха, якого драматург певною мірою вільно інтерпретує та боротьбі німців за національне визволення. «Идея драмы диалектична: свобода – это осознанная необходимость, но именно такая необходимость, которая выступает на стороне свободы» [8, с. 186].

Ця тема знайшла також належне відображення не лише в літературі (драма Г. фон Кляйста «Принц Фрідріх Гомбурзький»), зокрема і у живописі (1790 р. у «Німецькому щомісячнику» з'явилась гравюра Д. Н. Ходовецького; 1800 р. на виставці у Берліні було показано картину К. Г. Кречмера «Великий курфюрст та принц Гомбурзький після битви при Фербелліні», яка удостоєна королівської премії), музиці (опера «Принц Гомбурзький» Х. В. Хенце) тощо.

Особливість ідіостилю Г. фон Кляйста у драмі «Принц Фрідріх Гомбурзький» полягає у показі минулого Німеччини, яке вдало передано за допомогою стилістичних засобів.

Тому, вищесказане представлено нами у таблиці «Стилістичні особливості драми «Принц Фрідріх Гомбурзький» Г. фон Кляйста».

Н. von Kleist «Prinz Friedrich von Homburg»	Г. Фон Клейст «Принц Фридрих Гомбургский» Пер. Б. Пастернака
Фразеологічна стилістика	
<p>Hohenzollern: Er ist gesund, ihr mitleidvollen Frauen, Bei Gott, ich bin's nicht mehr! Der Schwede morgen, Wenn wir im Feld ihn treffen, wird's empfinden! Es ist nichts weiter, glaubt mir auf mein Wort, Als eine bloße Unrat seines Geistes. [10, с. 308]</p>	<p>Гогенцоллерн Он здоров, Сударыня, он, видит бог, на зависть Здоров, – и завтра утром в поле швед При первой встрече убедится в этом. А это все – не более как блажь. Распущенность – и только. [4, с. 355]</p>

<i>Hohenzollern:</i> Das mögen die gerechten Götter wissen! [10, c. 309]	<i>Гогецоллери</i> Одним богам известно! [4, c. 355]
<i>Hohenzollern:</i> Arthur! He! Bist des Teufels du? Was machst du? [10, c. 312]	<i>Гогецоллери</i> Эй, Артур! Что ты делаешь? [4, c. 360]
<i>Hohenzollern:</i> Ei was! Der liegt im Bette längst und schläft. [10, c. 314]	<i>Гогецоллери</i> Куда ему! Давно уж на боку [4, c. 360]
<i>Der Prinz von Homburg:</i> Da hast du recht. Laß uns zu Bette gehn. [10, c. 316]	<i>Принц Гомбургский</i> Ты прав. Да, да. Пойдемка лучше спать [4, c. 363]
<i>Hohenzollern:</i> Ich glaub, Du bist des Teufels? [10, c. 321]	<i>Гогецоллери</i> Ты помешался? [4, c. 368]
<i>Der Prinz von Homburg:</i> Heut, Kind der Götter, such ich, Flüchtiges... [10, c. 325]	<i>Принц Гомбургский</i> Дитя богов, знай, нынче я ловлю... [4, c. 372]
<i>Zweiter Offizier:</i> Bei Gott, getürmt, bis an die Kirchturmspitze Des Dorfes, das hinter ihrem Rücken liegt! [10, c. 329]	<i>Второй офицер</i> Ишь нагородили! До колокольни, что у них в тылу. [4, c. 375]
<i>Golz:</i> Bei Gott! Solch einen Donner des Geschützes Hab ich zeit meines Lebens nicht gehört! [10, c. 330]	<i>Гольц</i> Такой пальбы трескучей в жизни не слышал. [4, c. 377]
<i>Der Prinz von Homburg:</i> Himmel, Erd und Hölle! [10, c. 331]	<i>Принц Гомбургский</i> Небо, рай и ад! [4, c. 377]
<i>Erster Offizier:</i> Mein Prinz, die Tat, bei Gott! [10, c. 332]	<i>Первый офицер</i> Принц, ей-богу, Поступок... [4, c. 378]
<i>Der Bauer:</i> O ja! Von Herzen. [10, c. 332]	<i>Крестьянин</i> От всей души. [4, c. 379]
<i>Die Kurfürstin:</i> Von ganzem Herzen gern! [10, c. 341]	<i>Курфюрстина</i> От души! [4, c. 387]
<i>Obrist Kottwitz:</i> Das, beim lebend'gen Gott, ist mir zu stark! [10, c. 345]	<i>Коттвиц</i> Нет, видит бог, уж это чересчур! [4, c. 390]
Фоностилістика	
Алітерація	
<i>Feldmarschall:</i> Dem die Durchlaut des Fürsten wiederum Die Führung ruhmvoll, wie bei Rathenow, Der ganzen märk'schen Reuterei vertraut. [10, c. 320]	<i>Фельдмаршал</i> ... Которому светлейший князь опять Вверяет честь, как утро Ратенова, Командованье конницей его ... [4, c. 366]
Анафора	
<i>Der Kurfürst:</i> Ins Nichts mit dir zurück, Herr Prinz von Homburg, Ins Nichts, ins Nichts! [10, c. 310]	<i>Курфюрст</i> Назад! Во прах, светлейший принц фон Гомбург! Во прах, во прах! [4, c. 357]
<i>Der Prinz von Homburg:</i> Nicht, nicht; ich bitte dich! Du siehst die Perle Nicht vor dem Ring, der sie in Fassung hält. [10, c. 314]	<i>Принц Гомбургский</i> Да нет же! Прошу тебя, оставим! За кольцом Ты жемчуга не видишь. [4, c. 361]
Асонанс	
<i>Natalie:</i> Das F; sein Zeichen! – O Bock! O freut Euch doch! – O seine Milde	<i>Наталия</i> Да вот. Вот это «эф» – курфюрстов знак. О Бок! О, радуйтесь же! Милость князя

Ist uferlos, ich wußt es, wie die See. – Schafft einen Stuhl nur her, er soll gleich schreiben. [10, с. 320]	Безбрежна, знала я, как океан! Достаньте стул и тотчас отвечайте. [4, с. 366]
Лексична стилістика	
Лексичні антоніми	
<i>Hohenzollern:</i> Himmel und Erde! Was ergriff er da? [10, с. 310]	<i>Гогенцоллерн</i> Небо! [4, с. 361]
Лексичні синоніми	
<i>Feldmarschall Dörfling:</i> Das ist der Oberst Götz, mein Fürst und Herr, Der mir dem Vortrab gestern vorgegangen. [10, с. 317]	<i>Фельдмаршал</i> Так точно, Гец, мой князь и повелитель, Вчера поведший авангард вперед. [4, с. 363]

Таким чином, стилістичні особливості драми (фоностилістика, фразеологічна стилістика та лексична стилістика) є виразниками ідіостилію німецького письменника-романтика Г. фон Кляйста

та формують у бакалаврів філології перекладацьку компетентність. Тому нами запропоновано вправи перекладацького спрямування.

ВПРАВИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Вправа № 1

Що таке фонографічний рівень аналізу художнього тексту та для чого він слугує? Скористайтесь схемою фонографічного аналізу тексту (за навчальним посібником Кочан І. М. *Лінгвістичний аналіз тексту*. – К. : Знання, 2008. – С. 164).

СХЕМА ФОНОГРАФІЧНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ
Знайдіть у тексті фонетичні засоби увиразнення і перелічіть їх. Чи є алітерація та асонанс у тексті? Які саме звуки повторюються? Який звуковий образ створюється? Чи є у тексті звукова анафора чи епіфора? Яка їх функція у тексті? Охарактеризуйте ритм і риму поетичного тексту. Дайте їх детальний аналіз (віршований розмір, чоловіча, жіноча чи дидактична рима; спосіб римування). Чи є у тексті вигуки? З якою метою їх ужито? Чи є у тексті звуконаслідувальні слова? Яка їхня функція? Графічні особливості тексту. Графони у тексті. Їх особливості. Чис мовлення вони позначають? Функції великої (малої) літери, пунктограм.

Вправа № 2

Охарактеризуйте фразеологізми у драмі Г. фон Кляйста «Принц Фрідріх Гомбурзький». Яку вони виконують роль у тексті? Чи зберігаються фразеологізми у російськомовному перекладі Б. Пастернаком?

Вправа № 3

Чи збережено у перекладі лексичні синоніми та лексичні антоніми? Чим це зумовлено?

<i>Hohenzollern:</i> Himmel und Erde! Was ergriff er da? [10, с. 310]	<i>Гогенцоллерн</i> Небо! [4, с. 361]
<i>Feldmarschall Dörfling:</i> Das ist der Oberst Götz, mein Fürst und Herr, Der mir dem Vortrab gestern vorgegangen. [10, с. 317]	<i>Фельдмаршал</i> Так точно, Гец, мой князь и повелитель, Вчера поведший авангард вперед. [4, с. 363]

Вправа № 4

Прокоментуйте синтаксичні труднощі перекладу.

<i>Der Prinz von Homburg:</i> Nun, o Unstreblichkeit, bist du ganz mein! Du strahlst mir, durch die Binde meiner Augen, Mit Glanz der tausendfachen Sonne zu! Es wachsen Flügel mir an beiden Schultern, Durch stille Ätherräume schwingt mein Geist; Und wie ein Schiff, vom Hauch des Winds entführt, Die muntre Hafenstadt versinken sieht,	<i>Принц Гомбургский</i> Теперь, бессмертье, ты в моих руках И, сквозь повязку на глаза, сверкаешь Снопом из многих тысяч жарких солнц. На крыльях за обоими плечами, За взмахом взмах, пространствами плыву. И как из кругозора корабля Под вздохом ветра исчезает гавань,
---	--

So geht mir dämmernd alles Leben unter:
Jetzt unterscheid ich Farben noch und Formen,
Und jetzt liegt Nebel alles unter mir [10, с. 391-392].

Так постепенно вдаль уходит жизнь.
Вот все еще я различаю краски,
Но вот их нет, и вот сплошной туман [4, с. 434].

ЛІТЕРАТУРА

1. Берковский Н. Я. Романтизм в Германии / Н. Я. Берковский. – СПб. : Азбука-классика, 2001. – С. 357–418.
2. Дейч А. И. Судьбы поэтов. Гельдерлин. Клейст. Гейне / А. И. Дейч. – М. : Худ. лит., 1987. – 558 с.
3. История западноевропейской литературы. XIX век: Германия, Австрия, Швейцария / А. Г. Березина, А. В. Белобратов, Л. Н. Полубояринова / под ред. А. Г. Березиной. – СПб. : Филол. фак. СПбГУ; М. : Академия, 2005. – С. 36–37.
4. Клейст Г. Принц Фридрих Гомбургский / Генрих фон Клейст. Драм. Новеллы // Библиотека всемирной литературы. Серия 2. – Т. 89. – М. : Худ. лит., 1969. – С. 351–436.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. – К. : Академія, 1997. – 752 с.
6. Манн Т. Генрих фон Клейст и его повести / Томас Манн // Иностранная литература. – 2003. – № 9. – С. 234–244.
7. Пастернак Б. Г. фон Клейст. Об аскетике в культуре / Борис Пастернак. Об искусстве. «Охранная грамота» и заметки о художественном творчестве. – М., 1990.
8. Пронин В. А. История немецкой литературы / Владислав Александрович Пронин. – М. : Университетская книга; Логос, 2007. – С. 384.
9. Самарин Р. Генрих фон Клейст / Генрих фон Клейст. Драм. Новеллы / Р. Самарин // Библиотека всемирной литературы. Серия 2. – Т. 89. – М. : Худ. лит., 1969. – С. 5–22.
10. Kleist H. Prinz Friedrich von Homburg // Kleists Werke. In 2 Bd. – Bd. 2. – Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, 1976. – S. 305–393.

Рецензенти: Михайлик В. О., к.пед.н., доцент;
Стеванович Р. І., к.філол.н., доцент

© Мелінчук Н. В., 2011

Дата надходження статті до редколегії 02.09.2011 р.